

ШУДАРГА ЁС,
ХӨГЖИЛ
ДЭВШИЛД

ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДЛЫН СУДАЛГАА

Судалгааны тайлан

ХУРААНГУЙ

Ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчдын шударга байдлын түвшин, түүний дэд үзүүлэлт болох ёс зүй, ёс суртахуун, төлөвшил, мөн хууль сахих болон авлигыг үл тэвчих чадвар, хандлага ямар түвшинд байгааг тодорхойлох, цаашид хүүхдийг шударга иргэн болгон төлөвшүүлэхийн тулд авч хэрэгжүүлбэл зохих урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх ажлын чиглэлийг тогтооход энэхүү судалгааны зорилго оршино.

АВЛИГАТАЙ ТЭМЦЭХ ГАЗАР

Судалгаа шинжилгээний алба

ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДАЛ СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН

АГУУЛГА

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ.....	2
ХҮСНЭГГИЙН ЖАГСААЛТ	2
НЭГ. СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО, АРГА ЗҮЙ, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ	3
1.1. Судалгааны зорилго, зорилт.....	3
1.2. Судалгааны зарчим, арга	3
1.3. Судалгааны хамрах хүрээ	4
1.4. Судалгааны мэдээлэл цуглуулалт, зохион байгуулалт	4
1.5.1 Үнэлгээний утга.....	5
1.5.2 Шалгуур.....	5
1.5.3 Үнэлгээг тооцох арга	5
ХОЁР. СУДАЛГААНД ОРОЛЦОГЧДЫН ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ	7
2.1. Сурагч.....	7
2.2. Эцэг, эх	8
2.3. Багш, албан хаагч	9
ГУРАВ. СУДАЛГААНЫ ДҮН	11
3.1. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин.....	11
3.2. Хүүхдийн шударга байдалд нөлөөлж буй хүчин зүйл.....	15
3.3. Эцэг, эхчүүдийн судалгааны дүн.....	18
3.4 Багш, албан хаагчдын судалгааны дүн.....	20
ТАВ. ДҮГНЭЛТ	22
ЗУРГАА. САНАЛ, ЗӨВЛӨМЖ.....	23
ХАВСРАЛТ.....	24

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1. Сурагчдын нас, хүйс	7
Зураг 2. Сурагчдын анги, хүйс	7
Зураг 3. Эцэг эхчүүдийн насны бүлэг	8
Зураг 4. Эцэг эхчүүдийн боловсролын түвшин.....	8
Зураг 5. Эцэг эхчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал	9
Зураг 6. Багш, албан хаагчдын насны бүлэг, хүйс	9
Зураг 7. Багш, албан хаагчдын ажилласан жилээр.....	10
Зураг 8. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, оноор	11
Зураг 9. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин 2022 он, аймгаар.....	11
Зураг 10. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин 2022 он, нийслэлээр.....	12
Зураг 11. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, хүйсээр.....	12
Зураг 12. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, өмчийн хэлбэрээр	13
Зураг 13. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, ангиар.....	13
Зураг 15. Шударга байх талаар гэрийнхэнтэйгээ ярилцах нь хүүхдийн шударга байдалд нөлөөлдөг эсэх	15
Зураг 16. Хүүхдийг шударга хандсаных нь төлөө магтах нь хүүхдийн шударга байдалд нөлөөлдөг эсэх.	15
Зураг 17. Хүүхдүүд шударга бус зүйл хийхэд эцэг, эхийг гаргадаг үйлдэл хүүхдийн шударга байдалд нөлөөлдөг эсэх.....	16
Зураг 18. Хүүхдүүд шударга бус үйлдлийн талаар ангийнхан, найз нартайгаа ярилцах нь хүүхдийн шударга байдалд нөлөөлдөг эсэх.....	16
Зураг 19. Найз, нөхөд нь шударга бус зүйл хийхийг хүсэх нь хүүхдийн шударга байдалд нөлөөлдөг эсэх	17
Зураг 20. Шударга бус зүйл хийсэн дотнынхоо хүнд хандах хандлага ба хүүхдийн шударга байдлын түвшин.....	17
Зураг 21. Хүүхдүүдийн шударга ёсны талаарх мэдээлэл авдаг эх сурвалж, хувиар	18
Зураг 22. Хүүхдүүдийн шударга ёсны талаарх мэдээлэл авдаг эх сурвалж, түвшнээр	18
Зураг 23. Эцэг эхчүүд хүүхэдтэйгээ ярилцдаг эсэх, хүйсээр	19
Зураг 24. Эцэг эхчүүд хүүхдээ буруу, шударга бус зүйл хийснийг мэдвэл хэлж ойлгуулдаг эсэх, хүйсээр	19
Зураг 25. Сургуулийн албан хаагчид сурагчдад зөв шударга хүн болж төлөвшихөд үлгэр дуурайл болдог эсэх, албан тушаалын байдлаар	20
Зураг 26. Сургуулийн албан хаагчид сурагчдад зөв шударга хүн болж төлөвшихөд үлгэр дуурайл болдог эсэх, боловсролын салбарт ажилласан жилээр.....	21

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1. Шударга байдлын шалгуур.....	5
---	---

НЭГ. СУДАЛГААНЫ ЗОРИЛГО, АРГА ЗҮЙ, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ

1.1. Судалгааны зорилго, зорилт

Зорилго:

Ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчдын шударга байдлын түвшин, түүний дэд үзүүлэлт болох ёс зүй, ёс суртахуун, төлөвшил, мөн хууль сахих болон авлигыг үл тэвчих чадвар, хандлага ямар түвшинд байгааг тодорхойлох, цаашид хүүхдийг шударга иргэн болгон төлөвшүүлэхийн тулд авч хэрэгжүүлбэл зохих урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх ажлын чиглэлийг тогтооход энэхүү судалгааны зорилго оршино.

Зорилт:

1. Хүүхдийн шударга ёсны талаарх ойлголт, мэдээлэл, хандлагыг тодорхойлох;
2. Хүүхдийн шударга байдлын түвшинд нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг тогтоох;
3. Хүүхдийн шударга бус байдалд хандах хандлагыг тодорхойлох;
4. Хүүхдийг шударга иргэн болгон төлөвшүүлэхийн тулд авч хэрэгжүүлбэл зохих урьдчилан сэргийлэх, соён гэгээрүүлэх ажлын үр дүнг нэмэгдүүлэх;
5. Хүүхдэд авлигын нийгмийн хор аюул, түүнээс урьдчилан сэргийлэх талаар зохих мэдлэгийг эзэмшүүлж, түүнийг үл тэвчих ёс суртахуун төлөвшүүлэх чиг үүргийг хэрхэн оновчтой хэрэгжүүлэх арга замыг тодорхойлох.
6. Эцэг эх, багш, асран хамгаалагчдын шударга ёсны талаарх ойлголт, хандлагыг тодорхойлох

1.2. Судалгааны зарчим, арга

Зарчим:

Судалгааг аливаа улс төрийн байгууллага, албан тушаалтны бодлого, нөлөөллөөс ангид бие даасан, хараат бус байх, шинжлэх ухааны арга зүйг баримталсан байх, үндэслэл бүхий байх, мэдээллийн эх үүсвэр тодорхой байх, судалгааны дүгнэлтийг зөвхөн тухайн судалгаагаар тогтоогдсон үр дүнд үндэслэн бодитой гаргах зарчмыг удирдлага болгон явууллаа.

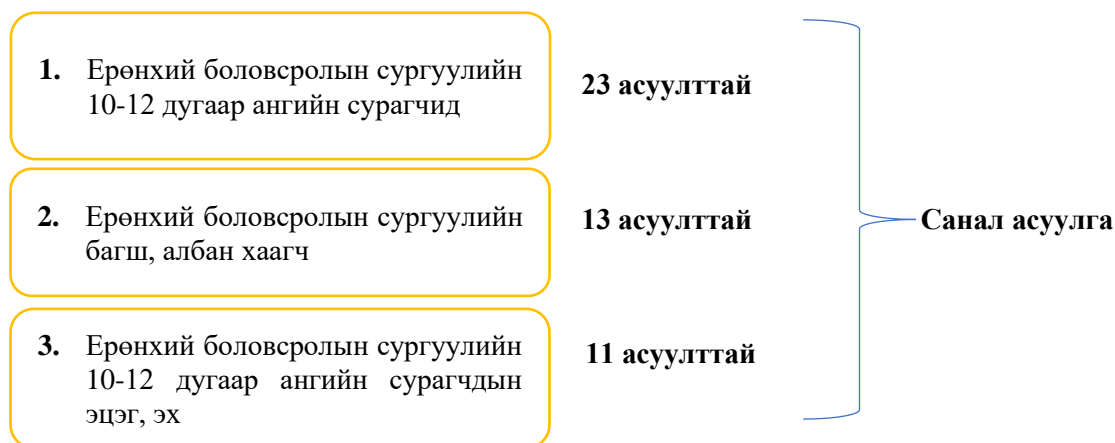
Монгол Улсын АТГ-ын төлөөлөл Транспарэнси интернэшнл байгууллагын БНСУ-ын салбараас 2008 оны 5 дугаар сард 17 улсын авлигын чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхэлдэг төрийн болон төрийн бус байгууллагын төлөөлөл, эрдэмтэн, судлаачдыг оролцуулан зохион байгуулсан “Хүүхдийн шударга байдлын судалгааны аргачлал, арга зүйг боловсруулах” сэдэвт эрдэм шинжилгээний хуралд оролцсон.

Дээрх эрдэм шинжилгээний хурлаас хүүхдийн шударга байдлын түвшинг хүүхдийн насны онцлогт тохирсон байдлаар хэрхэн тогтоох талаар хэлэлцэж, судалгааны ерөнхий аргачлал, арга зүйг боловсруулж, тус судалгааг өөр өөрсдийн улсад тохирохуйц арга, аргачлалаар зохион байгуулахыг хуралд оролцогч улсуудад уриалсан бөгөөд 2008 онд Монгол Улс, БНСУ, БНЭУ, БНБАУ-д Хүүхдийн шударга байдлын судалгааг явуулж, судалгааны үр дүнг Грек Улсын Афин хотод 2008 оны 10 дугаар сарын 30-ны өдрөөс 2008 оны 11 дүгээр сарын 2-ны өдрийн хооронд зохион байгуулагдсан Олон Улсын авлигын эсрэг 13 дахь удаагийн бага хуралд танилцуулжээ.

Монгол Улсын АТГ-ын даргын 2020 оны 3 сарын 12-ны өдрийн А/23 дугаар тушаалаар дээр дурдсан эрдэм шинжилгээний хурлаас тогтоосон арга аргачлалыг иш үндэс болгон Монгол Улсын онцлогт нийцсэн Хүүхдийн шударга байдлын судалгааны арга, аргачлал, тус судалгааг зохион байгуулах ажлын удирдамж, судалгааны санал асуулгын загвар төслийг тус тус баталсан бөгөөд тус аргачлалд дурдсанаар судалгааг үндсэндээ санал асуулгын аргаар явуулсан болно.

1.3. Судалгааны хамрах хүрээ

Судалгаанд улсын хэмжээний төрийн болон хувийн өмчийн ерөнхий боловсролын сургуулиудын 10-12 дугаар ангийн сурагч, тэдгээрийн эцэг эх, багш, албан хаагч нарыг хамруулсан.

1.4. Судалгааны мэдээлэл цуглуулалт, зохион байгуулалт

Санал асуулгын судалгааг цахим хэлбэрээр “SurveyMonkey” судалгааны программыг ашиглан, нийслэл, 21 аймгийн ерөнхий боловсролын сургуулийн 1) 10-12 дугаар ангийн сурагчид, 2) багш, албан хаагч, 3) эцэг, эх гэсэн 3 бүлгээс судалгаанд оролцогчийг санамсаргүй байдлаар

сонгон авсан бөгөөд санал асуулгын судалгаагаар цугларсан мэдээллийг SPSS программ ашиглан боловсруулж, үр дүнг үндэслэн судалгааны тайланг боловсруулав.

1.5. Шударга байдлын шалгуур, тооцоолол

1.5.1 Үнэлгээний утга

Хүүхдийн шударга байдлын үнэлгээг 1-5 хүртэлх оноогоор гаргах бөгөөд үнэлгээ 5 руу дөхөх тусам хүүхдийн шударга байдал өндөр байгааг илэрхийлнэ.

1.5.2 Шалгуур

Хүүхдийн шударга байдлын түвшинг хүүхдийн ёс зүй, ёс суртахууны дэд үзүүлэлт, зөв төлөвшилтийн дэд үзүүлэлт, дүрэм, журам, хууль сахих байдлын дэд үзүүлэлт болон авлигыг үл тэвчих байдлын дэд үзүүлэлтээр тооцно.

Хүснэгт 1. Шударга байдлын шалгуур

Шударга байдлын шалгуур	Тодорхойлолт
ХҮҮХДИЙН ЁС ЗҮЙ, ЁС СУРТАХУУНЫ ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ	Хүүхдийн ёс зүй, ёс суртахууныг насны онцлогт тохирсон асуулгаар тогтоох дэд үзүүлэлт ба уг дэд үзүүлэлт нь хүүхдийн ёс суртахууны хэм хэмжээг илэрхийлнэ.
ХҮҮХДИЙН ТӨЛӨВШИЛТИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТ	Хүүхдийн зөв хүмүүжлийн төлөвшилтийг насны онцлогт тохирсон асуулгаар тогтоох дэд үзүүлэлт ба хүүхэд зөв бурууг ялгаж буйг илэрхийлнэ.
ХҮҮХДИЙН ДҮРЭМ, ЖУРАМ, ХУУЛЬ САХИХ БАЙДЛЫН ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ	Хүүхдийн хууль тогтоомж сахин биелүүлэх байдлыг насны онцлогт тохирсон асуулгаар тогтоох дэд үзүүлэлт ба хэрхэн хүүхэд өөрийгөө хянаж нийгмийн тогтсон эрх зүйн хэм хэмжээг сахиж буйг илэрхийлнэ.
ХҮҮХДИЙН АВЛИГЫГ ҮЛ ТЭВЧИХ ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ	Хүүхдийн насны онцлогт тохирсон асуулгаар авлигын тохиолдлыг тэвчих байдлыг тогтоох дэд үзүүлэлт ба хүүхдийн авлигыг үл тэвчих байдлын чадварыг илэрхийлнэ.

1.5.3 Үнэлгээг тооцох арга

Хүүхдийн шударга байдлын түвшинг тооцоходоо асуулгын 12 асуултыг дэд үзүүлэлтийн түвшнийг танин мэдэхгүйн, нөлөөллийн, зан үйлийн байдлыг тогтооход чиглэснээр нь ангилан, тухайн асуулт судалгааны асуултад тухайн хүүхэд санал нийлж буй эсэхийг асууж, хариулт бүрийг 1-5 хүртэлх оноогоор үнэлнэ.

Хүүхдийн шударга байдлын түвшин 1-д ойртох тусам шударга бус, харин 5-д ойртох тусам шударга гэж үзэх ба хүүхдийн шударга байдлын түвшинг дараах томъёогоор тооцон гаргана:

Хүүхдийн шударга байдлын түвшинг тооцон гаргах томъёо (1-7, 9-10, 12 дугаар асуултыг тооцох):

$$\bar{x} = \frac{A_1 \cdot 5 + A_2 \cdot 4 + A_3 \cdot 3 + A_4 \cdot 2 + A_5 \cdot 1}{A_1 + A_2 + A_3 + A_4 + A_5}$$

\bar{x} – үнэлгээ

A_1 – санал огт нийлэхгүй байна гэж хариулсан сурагчдын тоо

A_2 – санал нийлэхгүй байна гэж хариулсан сурагчдын тоо

A_3 – эргэлзэж байна гэж хариулсан сурагчдын тоо

A_4 – санал нийлж байна гэж хариулсан сурагчдын тоо

A_5 – санал бүрэн нийлж байна гэж хариулсан сурагчдын тоо

Хүүхдийн шударга байдлын түвшинг тооцон гаргах томъёо (8 ба 11 дүгээр асуултыг тооцох):

$$\bar{x} = \frac{A_1 \cdot 1 + A_2 \cdot 2 + A_3 \cdot 3 + A_4 \cdot 4 + A_5 \cdot 5}{A_1 + A_2 + A_3 + A_4 + A_5}$$

\bar{x} – үнэлгээ

A_1 – санал огт нийлэхгүй байна гэж хариулсан сурагчдын тоо

A_2 – санал нийлэхгүй байна гэж хариулсан сурагчдын тоо

A_3 – эргэлзэж байна гэж хариулсан сурагчдын тоо

A_4 – санал нийлж байна гэж хариулсан сурагчдын тоо

A_5 – санал бүрэн нийлж байна гэж хариулсан сурагчдын тоо.

Хүүхдийн шударга байдлын түвшний ерөнхий үнэлгээний дунджийг олохдоо арифметикийн жигнэсэн дунджийг ашиглана:

$$\bar{x} = \frac{\sum X_i \cdot f_i}{\sum f_i}$$

\bar{x} – хүүхдийн шударга байдлын түвшний үнэлгээний дундаж

x_i – i асуултын үнэлгээний дундаж оноо

f_i – i дугаар асуултад хариулсан хүүхдийн тоо

ХОЁР. СУДАЛГААНД ОРОЛЦОГЧДЫН ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

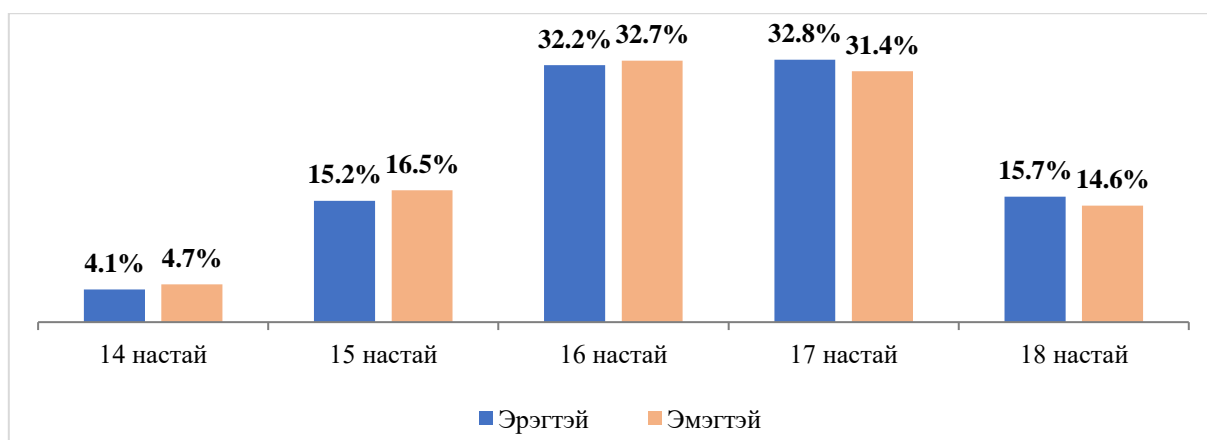
Судалгаанд оролцогчдын ерөнхий мэдээллийг оролцогчдын төрөл тус бүрээр орууллаа.

2.1. Сурагч

21 аймаг, нийслэлийн төрийн болон хувийн өмчийн 10-12 дугаар ангийн нийт 5605 сурагчдын төлөөлөл хамрагдсан.

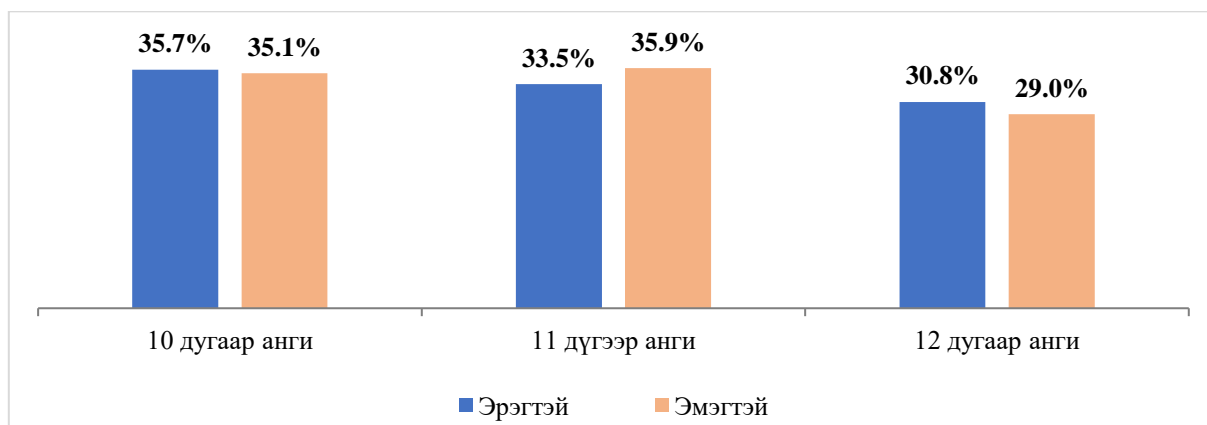
Судалгаанд хамрагдсан нийт хүүхдүүдийн 38.7 хувь нь эрэгтэй, 61.3 хувь нь эмэгтэй байна. Сурагчдын нас, хүйсийн байдлаар авч үзвэл эрэгтэй сурагчдын 4.1 хувь нь 14 настай, 15.2 хувь нь 15 настай, 32.2 хувь нь 16 настай, 32.8 хувь нь 17 настай, 15.7 хувь нь 18 настай байна. Эмэгтэй сурагчдын 4.7 хувь нь 14 настай, 16.5 хувь нь 15 настай, 32.7 хувь нь 16 настай, 31.4 хувь нь 17 настай, 14.6 хувь нь 18 настай сурагчид байна.

Зураг 1. Сурагчдын нас, хүйс

Судалгаанд хамрагдсан сурагчдын анги, хүйсийг харьцуулж үзвэл эрэгтэй сурагчдын 35.7 хувь нь 10 дугаар анги, 33.5 хувь нь 11 дүгээр анги, 30.8 хувь нь 12 дугаар ангид суралцдаг бол эмэгтэй сурагчдын 35.1 хувь нь 10 дугаар анги, 35.9 хувь нь 11 дүгээр анги, 29.0 хувь нь 12 дугаар ангийн сурагчид байна.

Зураг 2. Сурагчдын анги, хүйс

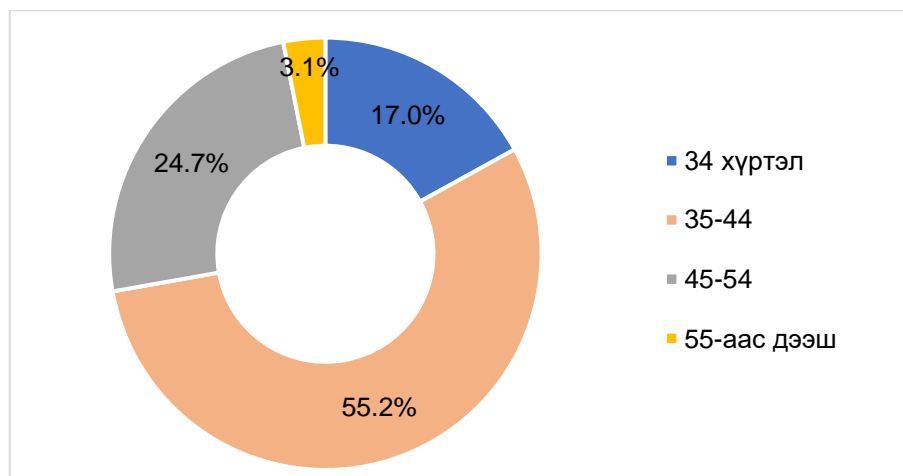

2.2. Эцэг, эх

Улсын хэмжээний 10-12 дугаар ангийн сурагчдын нийт 2332 эцэг эх судалгаанд хамрагдсан.

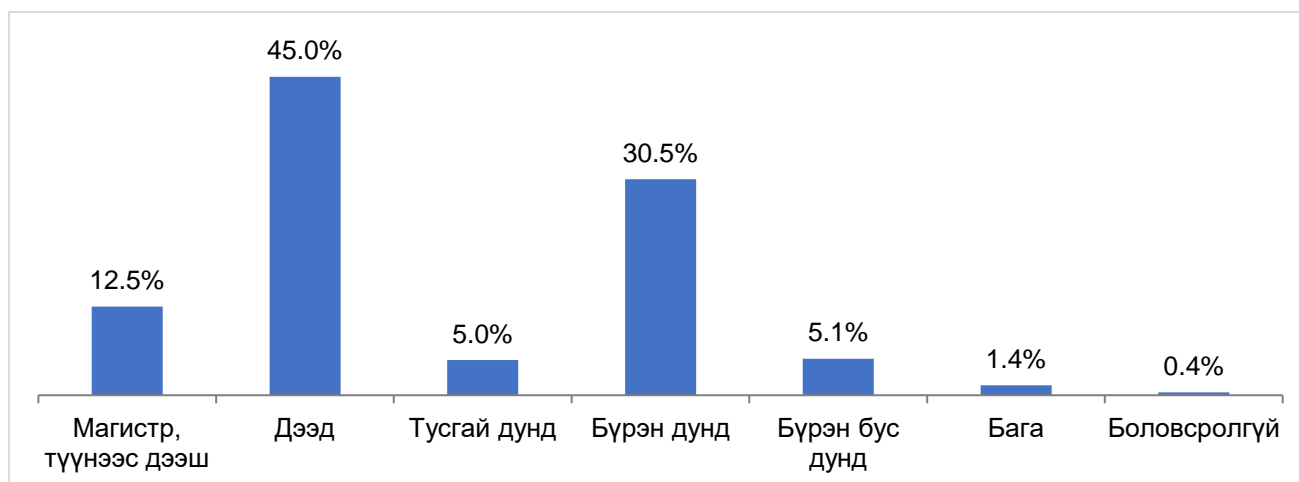
Судалгаанд хамрагдсан нийт эцэг эхчүүдийн 87.0 хувь нь эмэгтэй, 13.0 хувь нь эрэгтэй байна. Эцэг эхчүүдийн 55.2 хувь нь 35-44 настай, 24.7 хувь нь 45-54 настай, 17 хувь нь 34 хүртэлх, 3.1 хувь нь 55-аас дээш настай байна.

Зураг 3. Эцэг эхчүүдийн насны бүлэг

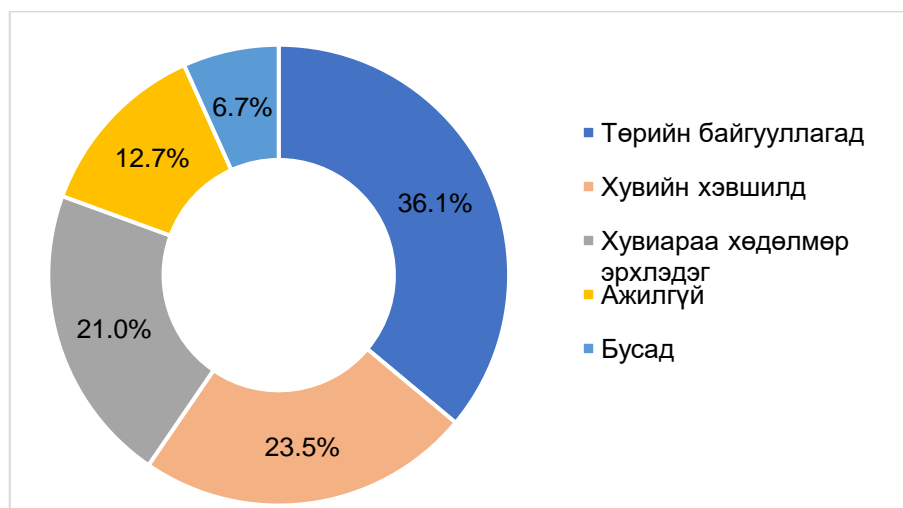
Судалгаанд хамрагдсан эцэг эхчүүдийн боловсролын түвшинг авч үзвэл 12.5 хувь нь магистр, түүнээс дээш, 45.0 хувь нь дээд, 5.0 хувь нь тусгай дунд, 30.5 хувь нь бүрэн дунд, 5.1 хувь нь бүрэн бус дунд, 1.4 хувь нь бага боловсролтой бол 0.4 хувь нь боловсролгүй байна.

Зураг 4. Эцэг эхчүүдийн боловсролын түвшин

Судалгаанд хамрагдсан нийт эцэг эрчүүдийн 36.1 хувь нь төрийн байгууллагад, 23.5 хувь нь хувийн хэвшилд, 21.0 хувь нь хувиараа хөдөлмөр эрхэлдэг бол 12.7 хувь нь ажилгүй, 6.7 хувь бусад гэж хариулсан байна.

Зураг 5. Эцэг эхчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал

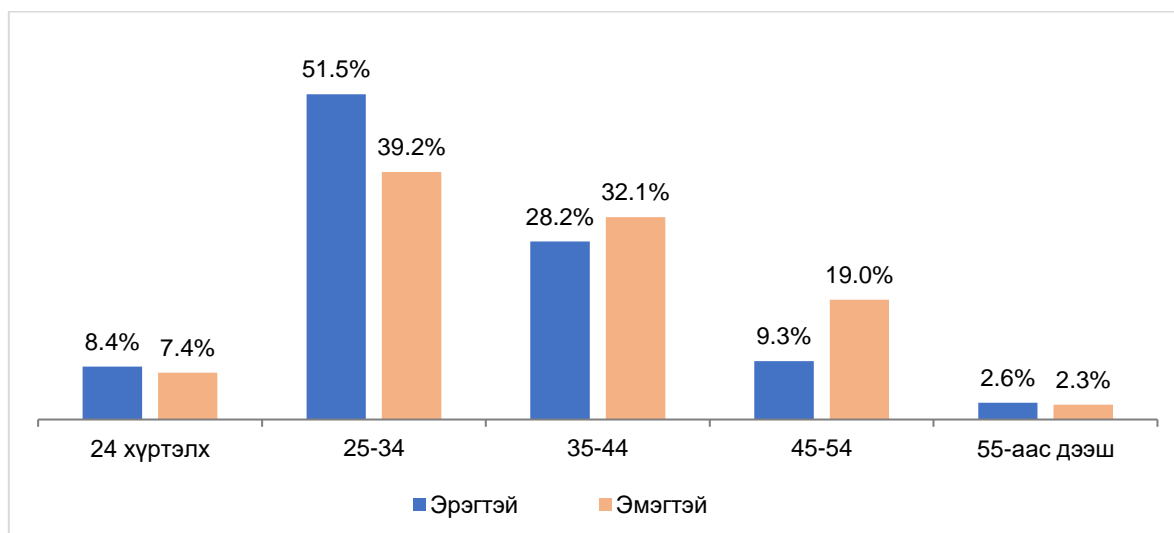

2.3. Багш, албан хаагч

Судалгаанд нийт 1334 багш, ажилтан хамрагдсан.

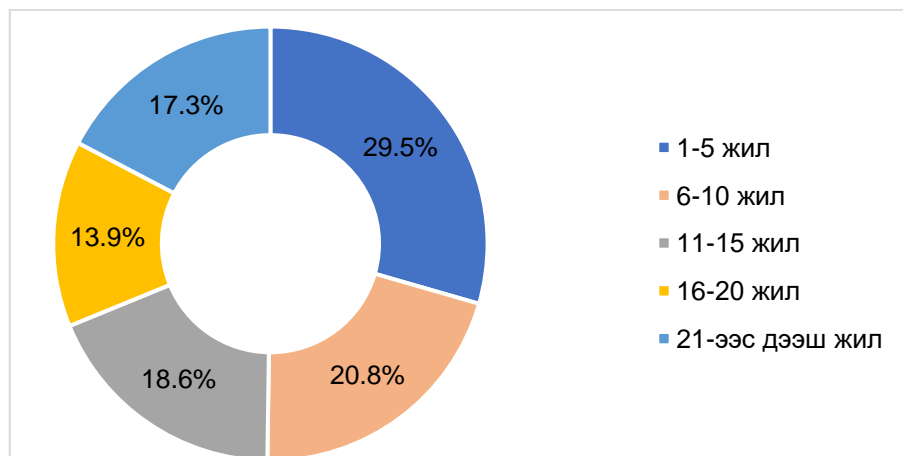
Судалгаанд хамрагдсан багш, албан хаагчдын 17 хувь нь эрэгтэй, 83 хувь нь эмэгтэй байна.

Зураг 6. Багш, албан хаагчдын насны бүлэг, хүйс

Багш, албан хаагчдын 29.5 хувь нь 1-5 жил, 20.8 хувь нь 6-10 жил, 18.6 хувь нь 11-15 жил, 13.9 хувь нь 16-20 жил, 17.3 хувь нь 21-ээс дээш жил боловсролын салбарт ажилласан байна.

Зураг 7. Багш, албан хаагчдын ажилласан жилээр

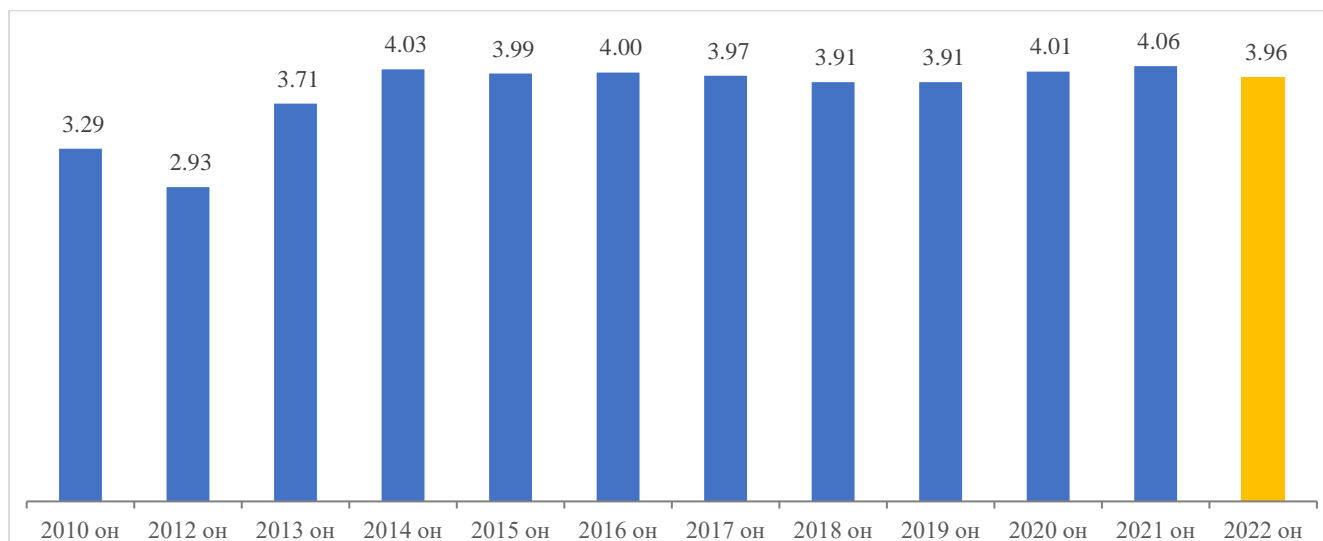

ГУРАВ. СУДАЛГААНЫ ДҮН

3.1. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин

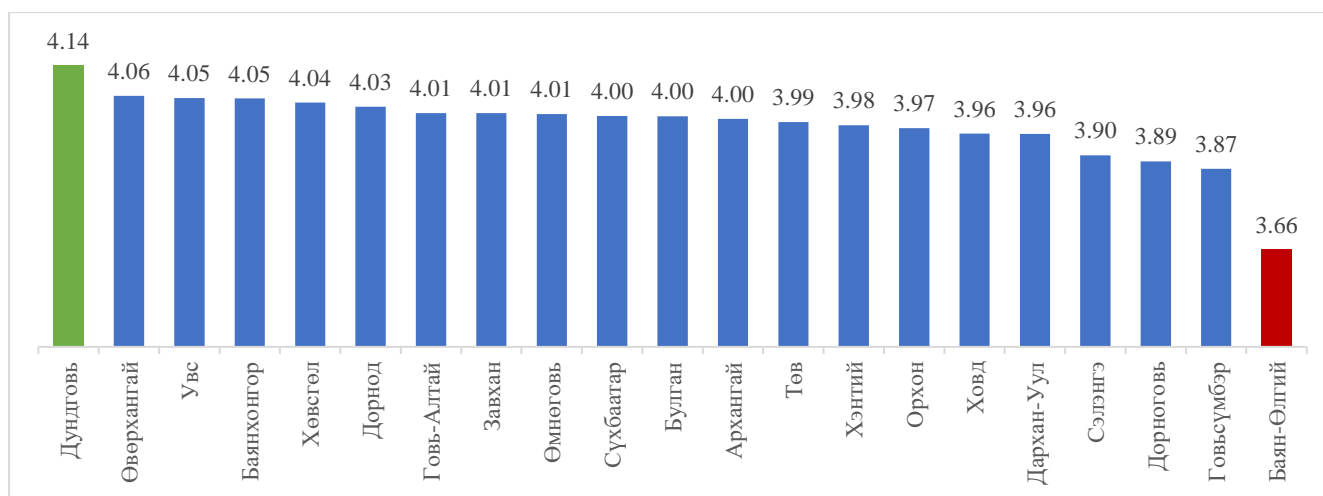
Хүүхдийн шударга байдлын түвшин 2022 онд 3.96 гэсэн дүнтэй гарлаа. Энэ нь 2021 оныхоос 0.1 пунктээр буурсан үзүүлэлт юм.

Зураг 8. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, оноор

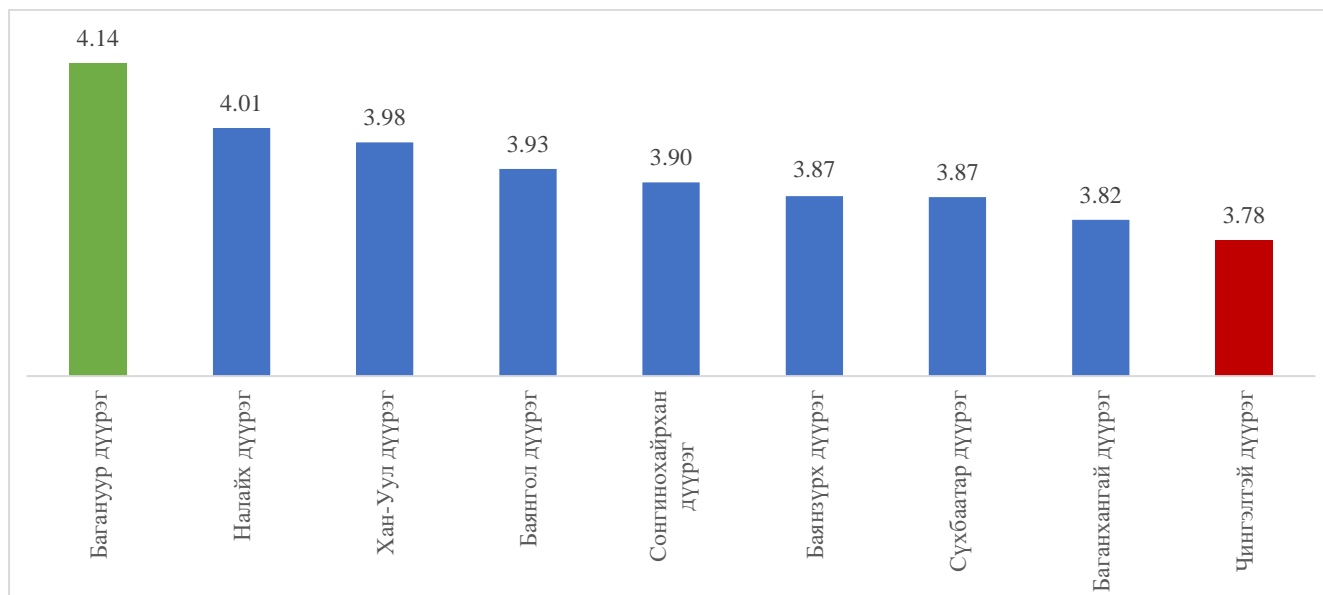
Хүүхдийн шударга байдлын түвшний үзүүлэлтээр Дундговь аймаг 4.14 пунктээр хамгийн өндөр, Баян-Өлгий аймгийн хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин 3.66 буюу хамгийн бага гарч, зөрүү 0.48 пункт байна. Харин 15 аймгийн хүүхдийн шударга байдлын түвшин улсын дунджаас өндөр гарсан бол 2 аймаг улсын дундаж үзүүлэлттэй тэнцүү, 4 аймаг үзүүлэлтээс доогуур дүнтэй гарсан.

Зураг 9. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин 2022 он, аймгаар

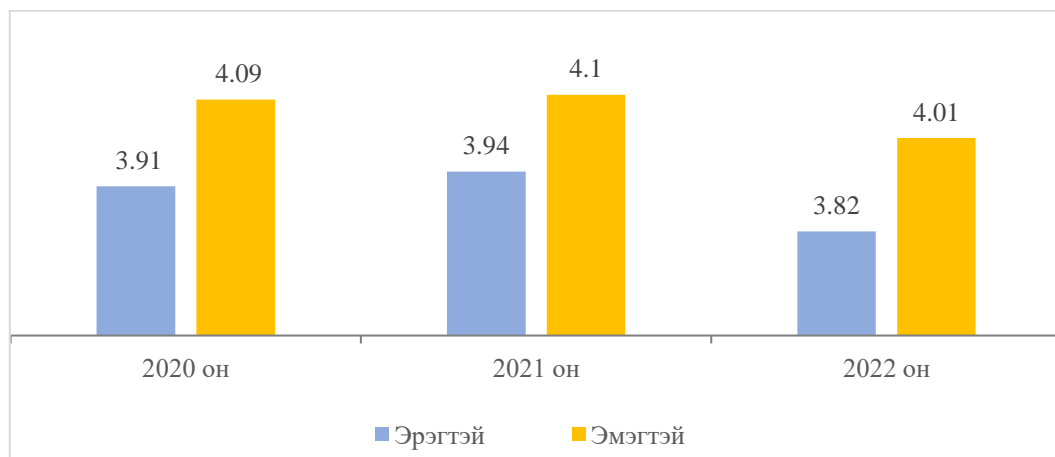
Хүүхдийн шударга байдлын түвшинг дүүргээр тооцоход Багануур дүүргийн хүүхдүүдийн түвшин 4.14, Чингэлтэй дүүргийн хүүхдийн шударга байдлын түвшин хамгийн бага буюу 3.78 пункт гарч, зөрүү 0.36 байна. 3 аймгийн хүүхдийн шударга байдлын түвшин улсын дунджаас өндөр үлдсэн 6 аймгийн түвшин улсын дунджаас доогуур үнэлгээтэй гарчээ.

Зураг 10. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин 2022 он, нийслэлээр

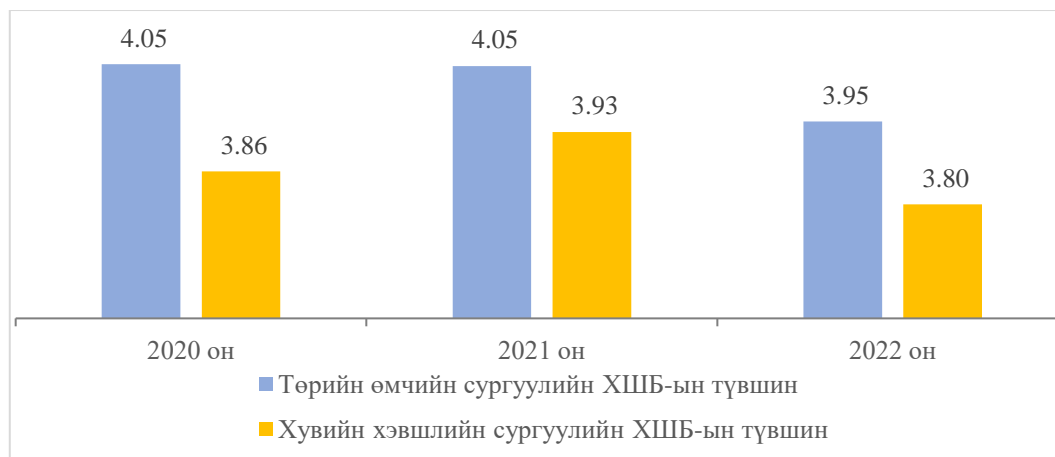
2008 оноос судалгааг зохион байгуулахад жил бүр эмэгтэй хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин эрэгтэй хүүхдүүдийнхээс өндөр гардаг бөгөөд 2022 оны хувьд ч мөн эмэгтэй хүүхдийн шударга байдлын түвшин 4.01 байгаа бол эрэгтэй хүүхдийнх 3.82 гарч зөрүү нь 0.19 пункт байна.

Зураг 11. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, хүйсээр

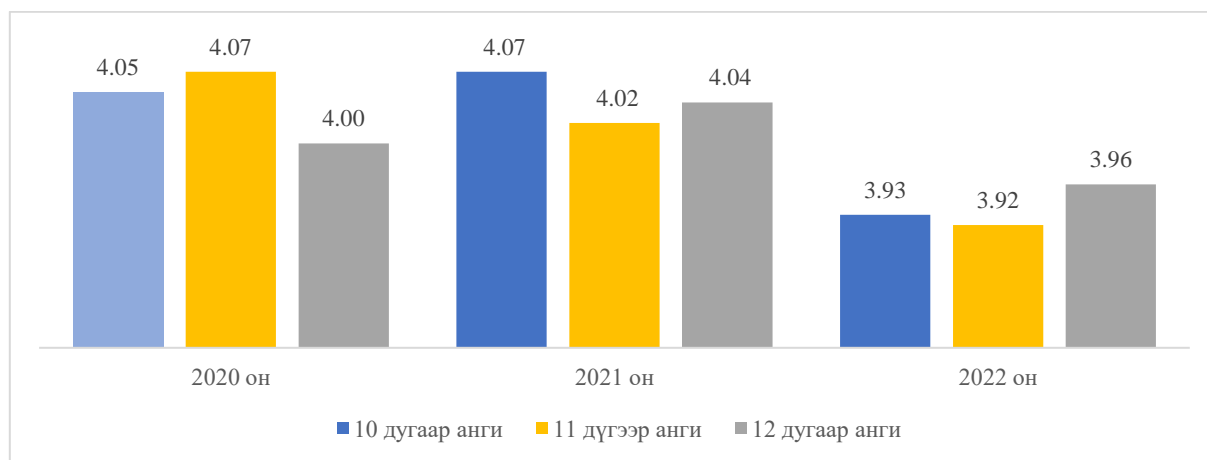
Төрийн өмчийн сургуулийн хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин 3.95 гарсан хувийн өмчийн сургуулийн хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин 3.80 гарч зөрүү нь 0.15 байна. Төрийн өмчийн сургуулийн сурагчдын шударга байдлын түвшин илүү өндөр байгаа нь харагдаж байна.

Зураг 12. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, өмчийн хэлбэрээр

Судалгааны дүнгээс харахад 10 дугаар ангийн сурагчдын шударга байдлын түвшин 3.93, 11 дүгээр ангийн сурагчдынх 3.92, 12 дугаар ангийн сурагчдынх 3.96 буюу зөрүү 0.03 гарсан нь ахлан ангийн буюу 10-12 ангийн сурагчдын шударга байдлын түвшин ижил байна.

Зураг 13. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, ангиар

Хүүхдийн шударга байдлын түвшинг тэдний насны онцлогт тохирсон, хүүхэд зөв бурууг ялгаж буйг илэрхийлэх, мөн хүүхэд нийгмийн тогтсон хэм хэмжээ, зарчмыг үнэлж буй байдлыг хэрхэн сахиж буй байдлыг үнэлэх, бурууг тэвчиж буй чадварыг тогтооход чиглэсэн, дор дурдсан 12 асуултад хариулсан байдлыг үнэлэн шинжилж, дүгнэх замаар судлан тогтоосон болно. /Хавсралт 2-оос үзнэ үү/

Тус дүнгээс дэд үзүүлэлт бүрийн танин мэдэхүйн, нөлөөллийн, зан үйлийн түвшний үзүүлэлт дараах байдлаар харагдаж буй нь дор дурдсан дүгнэлтэд хүргэж байна:

Хүүхдийн ёс зүй, ёс суртахууны дэд үзүүлэлт

Энэ үзүүлэлт нь хүүхдийн ёс суртахууны хэм хэмжээг илэрхийлэх бөгөөд судалгааны дүнгээс хүүхдийн ёс суртахууны талаарх танин мэдэхүй, нөлөөллийн түвшин зан үйлийн түвшнээс доогуур байгаа нь хүүхдэд чиглэсэн, ёс зүй, ёс суртахууны талаарх соён гэгээрүүлэх ажил шаардлагатай байгааг харуулж байна.

Хүүхдийн зөв шударга төлөвшилтийн дэд үзүүлэлт

Энэ үзүүлэлт хүүхэд зөв бурууг ялгаж буйг илэрхийлэх бөгөөд тус үзүүлэлтийн тухай дахь зан үйлийн түвшин танин мэдэхүйн болон нөлөөллийн түвшнээс доогуур байгаа нь хүүхдэд багаас нь зөв шударга байдлын дадал суулгах буюу томчуудын нөлөөлөл хэрэгтэй байгаа нь харуулж байна.

Хүүхдийн дүрэм, журам, хууль сахих байдлын дэд үзүүлэлт

Энэ үзүүлэлт хүүхэд хэрхэн өөрийгөө хянаж, нийгмийн тогтсон эрх зүйн хэм хэмжээг сахиж буйг илэрхийлэх бөгөөд энэхүү үзүүлэлтийн нөлөөллийн болон зан үйлийн түвшин танин мэдэхүйн түвшнээс өндөр байгаа нь хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй хууль тогтоомжийг хүүхдэд таниулах шаардлага буйг илэрхийлж байна.

Хүүхдийн авлигыг үл тэвчих дэд үзүүлэлт

Энэ үзүүлэлт хүүхдийн авлигыг үл тэвчих байдлын чадварыг илэрхийлэх ба тус үзүүлэлтийн нөлөөллийн түвшин танин мэдэхүйн болон зан үйлийн түвшнээс доогуур байгаа нь хүүхдэд авлигын шинжтэй үйлдлийн талаар авах арга хэмжээний талаархи ойлголт дутмаг байгааг илэрхийлж байна.

3.2. Хүүхдийн шударга байдалд нөлөөлж буй хүчин зүйл

Хүүхдийн шударга байдалд нөлөөлж буй хүчин зүйл, түүний ач холбогдлыг тодорхойлох зорилгоор хүүхдийн шударга байдалд хөндлөнгөөс нөлөөлж болох хүчин зүйлийг тодорхойлох асуултад хариулт авах, улмаар тухайн хүчин зүйл нь хүүхдийн шударга байдлын түвшинд хэрхэн нөлөөлснийг аргачлалын дагуу 1-5 оноогоор үнэлэх замаар шинжлэн дүгнэв.

Судалгаагаар шударга байх талаар гэрийнхэнтэйгээ байнга ярилцдаг хүүхдийн шударга байдлын түвшин 4.05, ихэвчлэн ярилцдаг хүүхдийнх 4.01, хааяа ярилцдаг хүүхдийнх 3.89, хэзээ ч ярилцдаггүй хүүхдийнх 3.63 оноогоор үнэлэгдсэн байна. Иймд томчуудын зүгээс хүүхэдтэйгээ шударга байх талаар байнга ярилцах зэрэг нөлөөллийн арга хэмжээ авах, мөн энэ талаар эцэг эхчүүдэд зориулсан холбогдох хөтөлбөрийг авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай.

Зураг 14. Шударга байх талаар гэрийнхэнтэйгээ ярилцах нь хүүхдийн шударга байдалд нөлөөлдөг эсэх

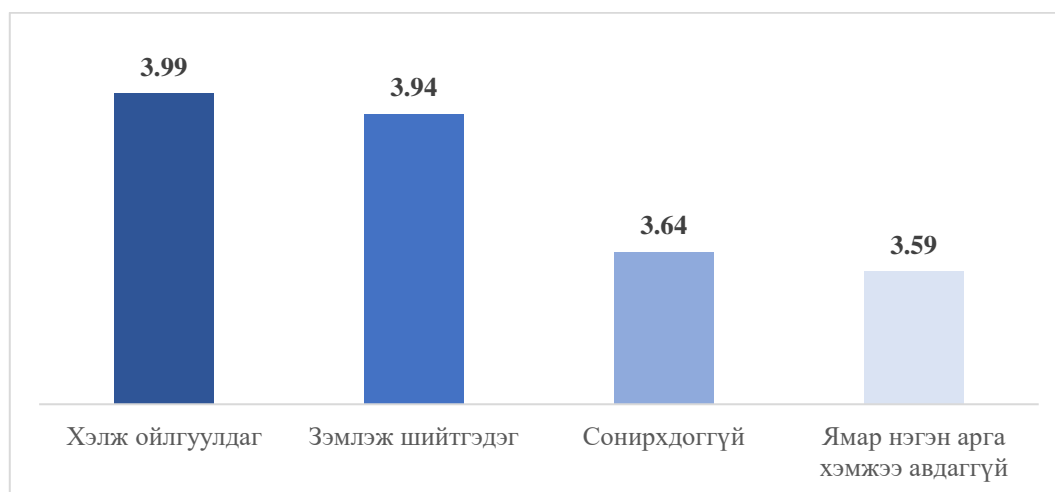
Шударга хандсаныхаа төлөө магтуулж, сайшаагддаг хүүхдийн шударга байдлын түвшин 3.98, муулуулдаг хүүхдийнх 3.93, шударга байсан ч үл ойшоогддог хүүхдийнх 3.84 оноогоор үнэлэгджээ. Хүүхдийг шударга үйлдэл хийх, аливаа зүйлд шударга хандахад нь анхаарал хандуулсан буюу сайшаах эсхүл муулах нь шударга үйлдэл хийсэн ч тоогддоггүй хүүхдийн түвшинээс өндөр байна. Энэ нь хүүхдэд эерэг ч бай, сөрөг ч бай ямар нэг байдлаар анхаарал шаардлагатайг харуулж байна. Иймд гэр бүл, сургууль болон бусад орчинд хүүхдийн шударга байдлыг урамшуулахад анхаарал хандуулах, шаардлагатай арга хэмжээ авах хэрэгтэй.

Зураг 15. Хүүхдийг шударга хандсаных нь төлөө магтах нь хүүхдийн шударга байдалд нөлөөлдөг эсэх

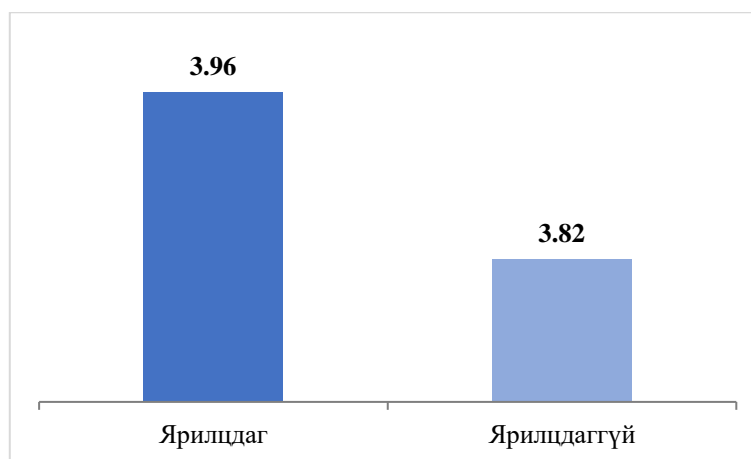

Судалгаагаар шударга бус зүйл хийснийх нь төлөө гэр бүлийнхэн нь хэлж ойлгуулдаг хүүхдийн шударга байдлын түвшин 3.99, зэмлэж шийтгэдэг бол 3.94, гэр бүлийнхэн нь сонирхдоггүй бол 3.64 оноогоор үнэлэгдсэн байна. Иймээс дээр дурдсанчлан, томчуудын зүгээс хүүхдэд шударга байх талаар нөлөөллийн зохих арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх нь зүйтэй.

Зураг 16. Хүүхдүүд шударга бус зүйл хийхэд эцэг, эхийг гаргадаг үйлдэл хүүхдийн шударга байдалд нөлөөлдөг эсэх

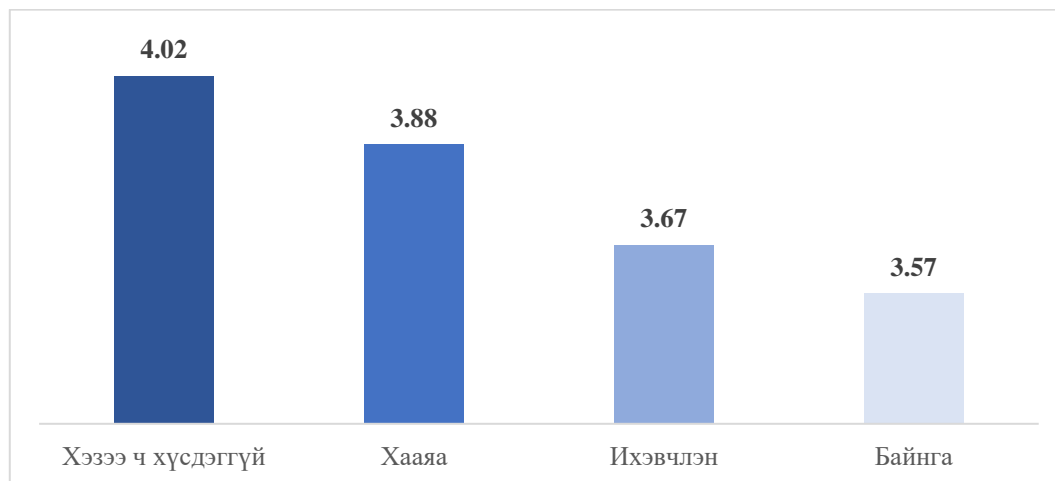

Зураг 17. Хүүхдүүд шударга бус үйлдлийн талаар ангийнхан, найз нартайгаа ярилцах нь хүүхдийн шударга байдалд нөлөөлдөг эсэх

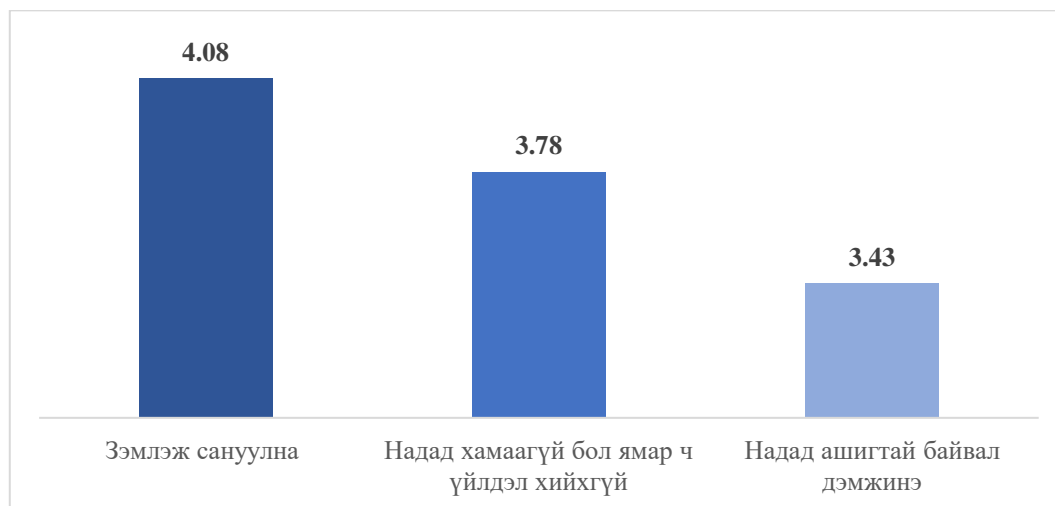
Судалгааны дүнд найз нь шударга бус үйлдэл хийхийг хэзээ хүсдэггүй хүүхдийн шударга байдлын түвшин 4.02, хааяа хүсдэг бол 3.88, ихэвчлэн хүсдэг бол 3.67, байнга хүсдэг бол 3.57 оноогоор үнэлэгджээ. Судалгааны энэхүү дүнд үндэслэн хүүхдэд чиглэсэн бусдаас шударга бус зүйл хүсэхгүй байх, хэн нэгэн хүссэн ч шударга бус үйлдэл, байдал гаргахгүй байхад чиглэсэн соён гэгээрүүлэх ажил явуулах шаардлагатай.

Зураг 18. Найз, нөхөд нь шударга бус зүйл хийхийг хүсэх нь хүүхдийн шударга байдалд нөлөөлдөг эсэх

Дотнын хүн нь шударга бус зүйл хийхэд зэмлэж сануулдаг хүүхдийн шударга байдлын түвшин 4.08, юу ч хийдэггүй хүүхдийнх 3.78, өөрт ашигтай бол дэмжинэ гэж хариулсан хүүхдийн шударга байдлын түвшин 3.43 гарч зөрүү нь 0.65 пункт байна. Эндээс эргэн тойронд нь шударга бус зүйл тохиолдоход анхаарч зэмлэдэг хүүхэд болон өөрт ашигтай бол дэмжих хүүхдийн шударга байдлын түвшин ихээхэн ялгаатай байгаа нь харагдаж байна. Иймд ойр дотнынхон нь шударга бус зүйл хийх болон эргэн тойронд нь шударга бус зүйл тохиолдоход анхаарлаа хандуулдаг буюу шударга бус зүйлийг үл тэвчдэг хандлагыг хүүхдэд төлөвшүүлэх нөлөөллийг арга хэмжээг зохин байгуулах хэрэгтэй.

Зураг 19. Шударга бус зүйл хийсэн дотнынхоо хүнд хандах хандлага ба хүүхдийн шударга байдлын түвшин

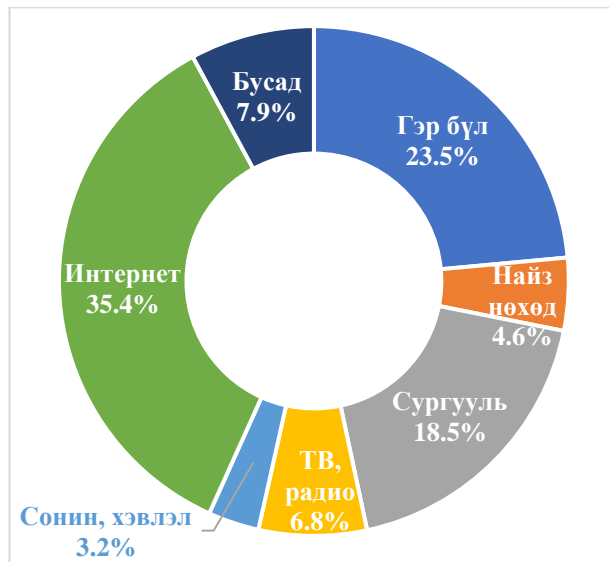

Судалгаанд хамрагдсан хүүхдүүдийн 35.4 хувь нь интернэтээс, 23.5 хувь нь гэр бүлээсээ, 18.5 хувь нь сургуулийн орчноос, 6.8 хувь нь тв, радиогоор, 3.2 хувь сонин, хэвлэлээс, 7.9 хувь нь

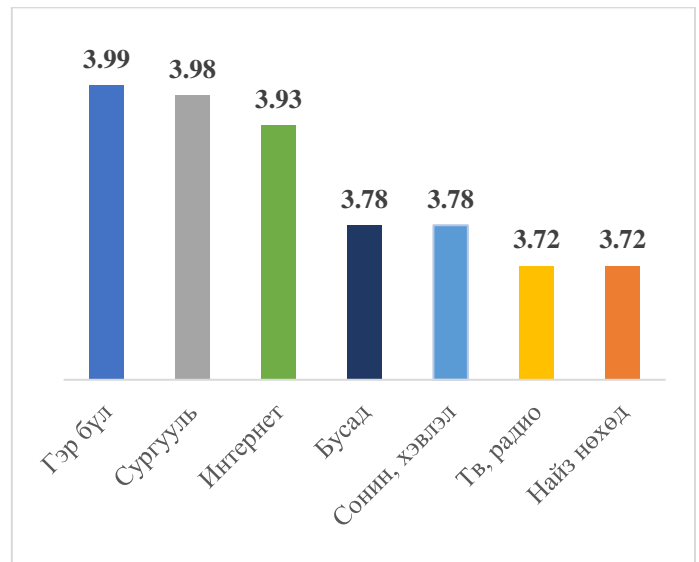
бусад эх сурвалжаас шударга ёсны талаарх мэдээлэл олж авдаг байна. Харин гэр бүлээсээ шударга ёсны талаар мэдээлэл авдаг хүүхдийн шударга байдлын түвшин хамгийн өндөр буюу 3.99, сургуулийн орноос мэдээлэл авдаг хүүхдийнх 3.98, интернэтээс мэдээлэл авдаг хүүхдийнх 3.93, бусад болон сонин, хэвлэлээс мэдээлэл авдаг бол 3.78, тв, радио болон найз нөхдөөсөө мэдээлэл авдаг бол 3.72 оноотой гарчээ.

Судалгааны энэ дүнгээс хүүхдийн шударга байдлын түвшин, шударга ёсны хандлага, төлөвшилд гэр бүл, сургууль, интернэтийн орчин эергээр нөлөөлж байгаа бөгөөд хүүхдийн хамгийн олон цагийг өнгөрүүлдэг орчин, хүмүүс тэдний шударга ёс, байдлын төлөвшилд нөлөөлөх хүчин зүйл болдог нь тодорхой харагдаж байна. Иймд дээр дурдсанчлан, насанд хүрэгсэд буюу томчууд, сургуулийн багш, албан хаагчдад зориулсан, хүүхдэд шударга ёс төлөвшүүлэхэд чиглэсэн тодорхой хөтөлбөр, төлөвлөгөөг боловсруулан хэрэгжүүлэх шаардлагатай гэж дүгнэж байна.

Зураг 20. Хүүхдүүдийн шударга ёсны талаарх мэдээлэл авдаг эх сурвалж, хувиар

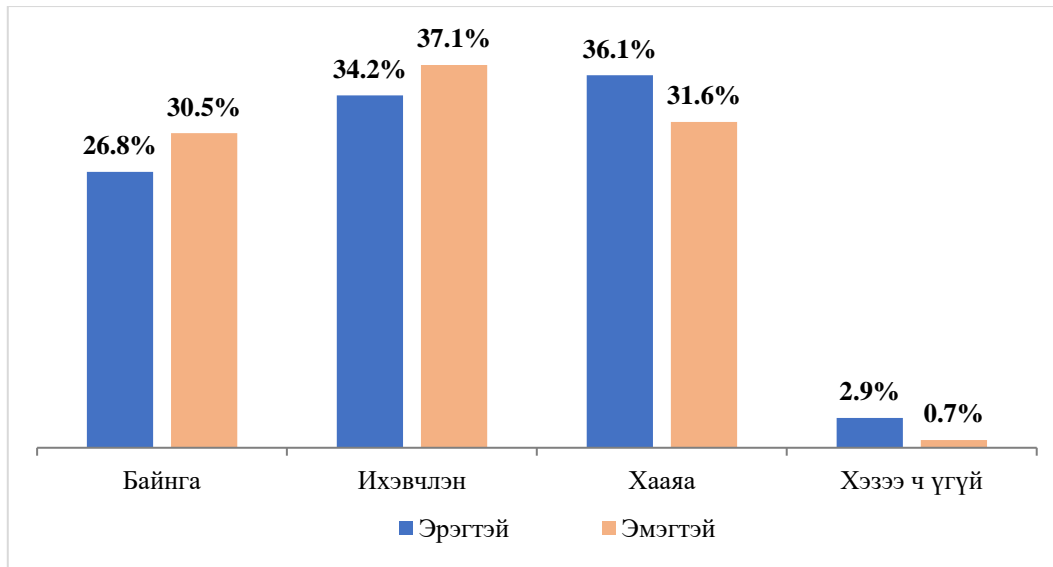
Зураг 21. Хүүхдүүдийн шударга ёсны талаарх мэдээлэл авдаг эх сурвалж, түвшинээр

3.3. Эцэг, эхчүүдийн судалгааны дүн

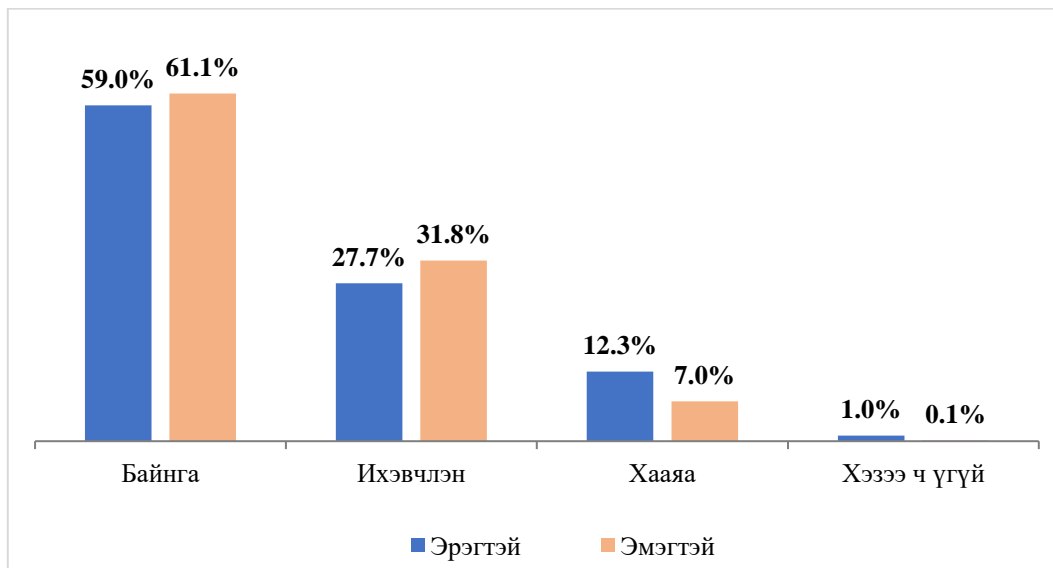
Эцэг эхчүүд хүүхэдтэйгээ ярилцдаг эсэхийг хүйсээр авч үзэхэд ээж нарын 30.5 хувь нь байнга, 37.1 хувь нь ихэвчлэн, 31.6 хувь нь хааяа ярилцдаг гэсэн бол 0.7 хувь нь огт ярилцдаггүй байна. Харин аав нарын 26.8 хувь нь байнга, 34.2 хувь нь ихэвчлэн, 36.1 хувь нь хааяа ярилцдаг бол 2.9 хувь нь хүүхэдтэйгээ огт ярилцдаггүй байна. Үүнээс ээжүүд аавуудаас илүү хүүхэдтэйгээ ярилцдаг болох нь тодорхой харагдаж байгаа хэдий ч судалгаанд хамрагдсан ээж нарын ердөө 30.5 хувь нь хүүхэдтэйгээ байнга ярилцдаг гэсэн нь хангалттай үзүүлэлт биш юм. Иймд аав нар маань хүүхдүүдтэйгээ ярилцах, эцэг эхчүүд хүүхдүүдтэйгээ илэн далангүй ярилцах тал дээр анхаарал хандуулах нь зүйтэй.

Зураг 22. Эцэг эхчүүд хүүхэдтэйгээ ярилцдаг эсэх, хүйсээр

Эцэг эхчүүд хүүхдээ буруу, шударга бус зүйл хийснийг мэдвэл хэлж ойлгуулдаг гэх бөгөөд байнга хэлж ойлгуулдаг гэх ээж нар 61.1 хувь, аав нар 59.0 хувийг эзэлж байна. Үүнээс харахад хүүхдээ буруу зүйл хийхэд нь хэлж ойлгуулж буй эцэг, эхчүүд хүйсийн хувьд тийм ч ялгамжтай биш байна.

Зураг 23. Эцэг эхчүүд хүүхдээ буруу, шударга бус зүйл хийснийг мэдвэл хэлж ойлгуулдаг эсэх, хүйсээр

3.4 Багш, албан хаагчдын судалгааны дүн

Судалгаанд оролцсон багш, албан хаагчдын 74.3 хувь нь сургуулийн албан хаагчид сурагчдад зөв шударга хүн болж төлөвшихөд үлгэр дуурайл болдог гэж үзсэн бол багш, албан хаагчдын 25.7 хувь нь сургуулийн албан хаагчид хүүхдийн төлөвшилд үлгэр дуурайл болдгүй гэж үзсэн байна. Сургуулийн албан хаагчдын албан тушаалын байдлаар авч үзвэл багш нарын 73.8 хувь нь, сургалтын менежерүүдийн 59.4 хувь нь, нийгмийн ажилтнуудын 75.0 хувь нь, санхүүгийн албан хаагчдын 100 хувь нь аж ахуй, үйлчилгээний албан хаагчдын 81.3, бусад албан хаагчдын 91.8 хувь нь сурагчдыг зөв шударга хүн болж төлөвшихөд үлгэр дуурайл болдог гэж хариулсан.

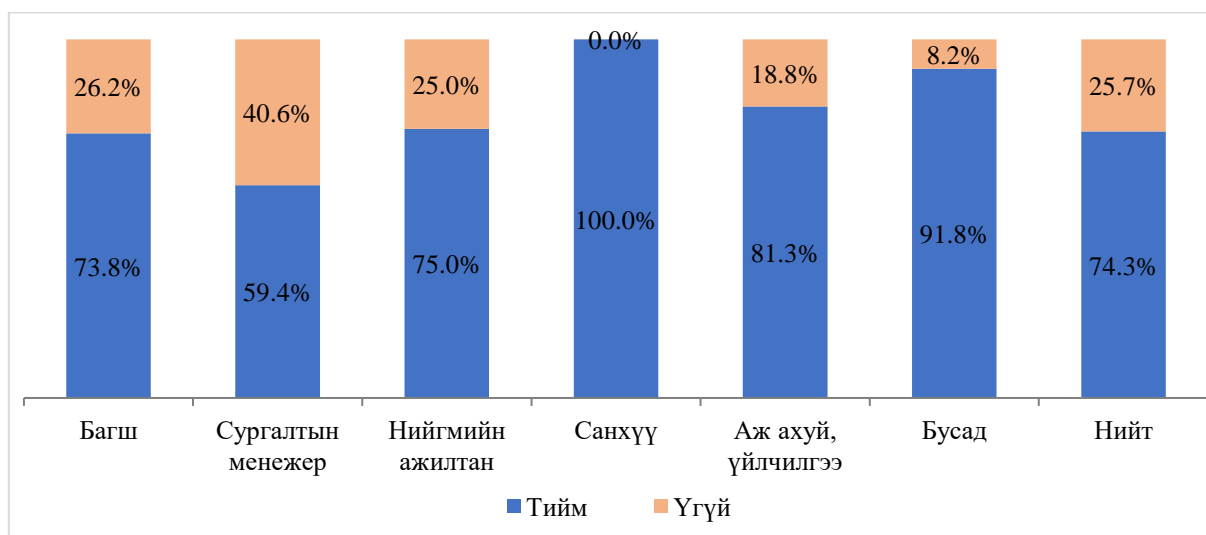
Сургалтын менежерүүдийн 40.6 хувь нь сургуулийн албан хаагчид сурагчдад зөв шударга хүн болж төлөвшихөд нь нөлөөлдөггүй гэж үзсэн буюу хүүхдийн төлөвшилд өөрсдийгөө болон сургуулийн орчинг нөлөөлдөггүй гэсэн хандлагатай байна.

Багш, албан хаагчдаас сургуулийн албан хаагчид үлгэр дуурайл болдоггүй гэж үзсэний шалтгааныг тодруулахад:

- Эцэг эх, гэр бүлийн суурь хүмүүжил нэн чухал бөгөөд хүүхэд багаасаа төлөвшсөн төлөвшил нь өөрчлөгддөггүй;
- Хичээлийн агуулгад шударга, ёс зүйтэй хүн болгож төлөвшүүлэхэд чиглэсэн хөтөлбөр, цаг байхгүй зөвхөн онолын мэдлэг заадаг буюу хичээлийн хөтөлбөр, агуулга хоцрогдсон;
- Сурлага чухал гэдгийг нийгэм тэр чигтээ нэгт тавьж хувь хүнийг хөгжүүлэх төлөвшүүлэх нийгэмшүүлэх ажлыг хойш тавьдаг;
- Багш нар сурган хүмүүжүүлэх чадвар муутай байгаагаас гадна одоогийн хүүхдүүд их биеэ тоох болсон зэрэг шалтгаануудыг нэрлэжээ.

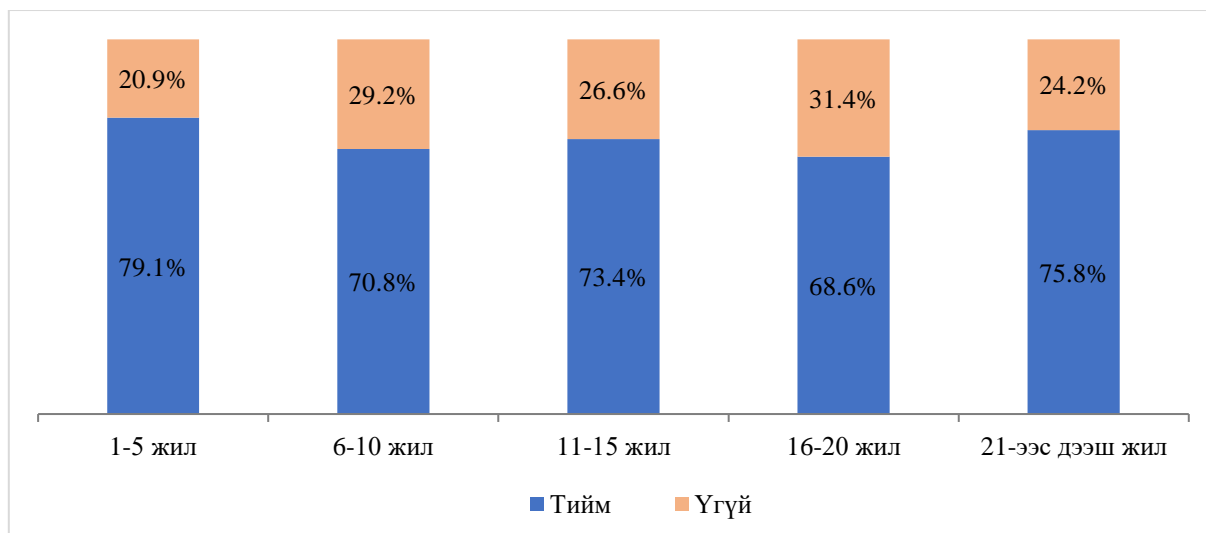
Иймд сургуулийн албан хаагчид буюу багш нарыг чадавхжуулах, хичээлийн хөтөлбөр, агуулгад өөрчлөлт оруулах, шударга ёсны талаарх мэдлэг олгох багш, албан хаагчдад чиглэсэн үр дүнтэй сургалт зохион байгуулах шаардлагатай.

Зураг 24. Сургуулийн албан хаагчид сурагчдад зөв шударга хүн болж төлөвшихөд үлгэр дуурайл болдог эсэх, албан тушаалын байдлаар

Сургуулийн албан хаагчид сурагчдад зөв шударга хүн болж төлөвшихөд үлгэр дуурайл болдог гэж үздэг эсэхийг багш, албан хаагчдын ажилласан жилээр авч үзэхэд хэдий хугацаанд ажилласан эсэх нь уг үзэлд нь тийм ч нөлөөтэй биш гэж дүгнэж байна.

Зураг 25. Сургуулийн албан хаагчид сурагчдад зөв шударга хүн болж төлөвшихөд үлгэр дуурайл болдог эсэх, боловсролын салбарт ажилласан жилээр

ТАВ. ДҮГНЭЛТ

Монгол Улсын АТГ-аас 2022 онд улсын хэмжээний ерөнхий боловсролын сургуулийн суралцагчдад шударга ёс, байдлыг төлөвшүүлэх, авлигын нийгмийн хор аюул, түүнээс урьдчилан сэргийлэх талаар зохих мэдлэг эзэмшүүлэх, түүнийг үл тэвчих ёс суртахууныг төлөвшүүлэхэд чиглэсэн соён гэгээрүүлэх ажил, нөлөөллийн арга хэмжээг боловсронгуй болгох зорилгоор, хүүхдийн шударга ёс, авлига, ашиг сонирхлын зөрчлийн талаарх ойлголт, мэдээлэл, хандлага, шударга байдалд орчны нөлөөлөл, хүүхдийн шударга байдлын түвшинд нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг судалж, дараах дүгнэлтийг хийв.

Нэг. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин

Хүүхдийн шударга байдлын түвшин улсын хэмжээнд 3.96 оноогоор үнэлэгдэв.

Хүүхдийн шударга байдлын түвшинг судлагдсан хүүхдүүдийн ангилагдсан байдлаар авч үзэхэд:

- ✓ Хөдөө орон нутгийн хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин нийслэлийн хүүхдүүдийнхээс өндөр;
- ✓ Төрийн өмчийн сургуульд суралцдаг хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин хувийн өмчийн сургуульд суралцдаг хүүхдүүдийнхээс өндөр;
- ✓ Эмэгтэй хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин эрэгтэй хүүхдүүдийнхээс өндөр;
- ✓ 10, 11, 12 дугаар ангид суралцаж буй хүүхдүүдийн түвшин ижил /10-12 дугаар ангид суралцаж буй хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин ижил түвшинд байсан тул энэхүү тайлангийн “судалгааны үр дүн” хэсэгт санал асуулгын дүнг нэг бүрчлэн тусгаагүй болно/ байлаа.

Дээрх дүн хүүхдийн амьдарч буй орчин, суралцаж буй сургууль, хүйсийн байдал тэдний ёс суртахуун, шударга зөв төлөвшилт, хууль тогтоомж, дүрэм, журам сахих байдал, авлигыг үл тэвчих байдалд чухал нөлөө үзүүлж байна. Тодруулбал, нийслэлд амьдарч буй болон хувийн өмчийн сургуульд сурч буй хүүхдүүдийн шударга байдлын түвшин харьцуулсан үзүүлэлтээс доогуур байгаа нь хүүхэд насанд хүрэгчдийн нөлөөгөөр сөргөөр төлөвшин өсөж байна гэж дүгнэж байна.

Иймд хүүхдийг зөв шударга хүн болгон төлөвшүүлэхэд насанд хүрэгчид буюу эцэг эх, багш сурган хүмүүжүүлэгчдийн үлгэр дуурайл, сургуулийн орчинд дүрэм журам тогтоож мөрдүүлэх заншил тогтоох, үүнд хүүхдийн оролцоог нэмэгдүүлэх, хууль тогтоомж, түүний учир холбогдлыг таниулан тайлбарлаж, мөрдүүлэх, ерөнхий боловсролын сургуулийн хичээлийн хөтөлбөрт ёс суртахуун, зан төлөв, хууль эрх зүйн мэдлэг олгох агуулгыг тусгах гэх мэт арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зайлшгүй шаардлагатай байна. Энэхүү шаардлага нь эцэг эх, багш, сурган хүмүүжүүлэгчид болон хүүхдийн төлөөх төрийн бус байгууллага, соён гэгээрүүлэх чиг үүрэг бүхий төрийн болон төрийн бус байгууллагын хүүхдийн шударга байдлын түвшинг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн аливаа арга хэмжээ, үйл ажиллагаа дутагдалтай байна гэх дүгнэлтийг хийхэд хүргэж байна.

Хоёр. Хүүхдийн шударга байдалд нөлөөлж буй хүчин зүйл

Хүүхдийн шударга байдалд дараах хүчин зүйл нөлөөлдөг нь судалгаагаар тогтоогдсон болно:

1. Гэр бүл;
2. Сургуулийн үйл ажиллагаа;
3. Хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл /интернэт орчин/;
4. Найз нөхөд.

Судалгааны явцад эцэг эхийн зүгээс хүүхэдтэй шударга байдлын талаар ярилцах нь бага байдаг, найз нөхдийн зүгээс шударга бус зүйл хүсдэг, сургуулийн хичээлийн хөтөлбөрт шударга байдлын түвшинд нөлөөлөхүйц агуулга тусгагдаагүй байдаг, насанд хүрэгчид хүүхдийн шударга байдлын түвшинг нэмэгдүүлэхийн тулд юу хийхээ мэддэггүй, нөлөөлөл бага үзүүлдэг байдал тогтоогдсон болно.

Судалгааны дээрх үр дүнд үндэслэн, хүүхдийн шударга байдалд нөлөөлж буй хүчин зүйлийн ангиллаар хүүхдэд чиглэсэн тодорхой арга хэмжээг хэрэгжүүлэх шаардлага байна гэж дүгнэв.

ЗУРГАА. САНАЛ, ЗӨВЛӨМЖ

Судалгааны дүгнэлтэд үндэслэн хүүхдийн шударга байдлын түвшинг нэмэгдүүлэх талаар дараах санал дэвшүүлэв:

1. Хүүхдийн шударга байдлын түвшинд эцэг эх, гэр бүл чухал нөлөө үзүүлдэг, тэд хүүхдийн шударга байдалд нөлөөлөх талаар мэдлэг дутмаг байдаг нь тогтоогдсон тул насанд хүрэгчдэд зориулсан хүүхдэд багаас нь шударга зөв байдлын дадал суулгах, хүүхдийг шударга бус байдлаас ангид байлгах мэдлэг, арга зүй олгох хөтөлбөр боловсруулан, түүнийг таниулан хэрэгжүүлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх;
2. Сургуулийн хичээлийн хөтөлбөрт Ёс зүй, ёс суртахууны агуулгаас гадна хүүхдийн болон хүний эрх, хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй шаардлагатай хууль тогтоомж, түүний учир холбогдлыг таниулах агуулга бүхий хичээл оруулах замаар хүүхдэд “болох-болохгүйн” хязгаарын талаар, мөн хүүхдийн нээлттэй, ил тод байдлыг хөгжүүлэх буюу хууль бус үйлдлийн талаарх мэдээллийг зохих байгууллагад хэрхэн өгөх гэх мэт мэдлэгийг олгох шаардлагатай;
3. Хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр дээрх хөтөлбөр, түүнийг хэрэгжүүлэх талаар болон саналын 2 дахь хэсэгт дурдсан мэдлэг олгох мэдээ, мэдээллийг хүүхдэд хүрэхүйц арга, хэлбэрээр нэвтрүүлэх, түгээх шаардлагатай.

Дээрх арга хэмжээ, үйл ажиллагааг зохих чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй төрийн болон төрийн бус байгууллага, хэвлэл мэдээллийн байгууллага хамтран хэрэгжүүлэх нь үр дүнтэй гэж үзэж байна.

Хүүхдийг багаас нь шударга, авлигыг үл тэвчих хандлагатай болгож өсгөх нь зөвхөн авлигын гэмт хэрэг, ашиг сонирхлын зөрчлөөс гадна ирээдүйд үүсэж болох бүхий л гэмт хэрэг, зөрчлийн эрсдэлийг бууруулах, тэр эрсдэлээс урьдчилан сэргийлж буй явдал болох юм.

ХАВСРАЛТ

Хавсралт 1. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин, аймаг, нийслэлээр, оноор /зөрүү/

Д/д		Шударга байдлын түвшин					Зөрүү				
		2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
1	Архангай	3.79	3.88	3.99	4.05	4.00	-0.16	0.09	0.12	0.06	-0.05
2	Баян-Өлгий	3.72	3.61	3.80	3.51	3.66	-0.26	-0.10	0.18	-0.28	0.14
3	Баянхонгор	3.99	3.95	4.04	4.10	4.05	-0.05	-0.04	0.08	0.07	-0.05
4	Булган	3.98	3.88	3.92	4.00	4.00	0.03	-0.10	0.04	0.07	0.01
5	Говь-Алтай	4.39	4.04	3.89	4.08	4.01	0.36	-0.35	-0.14	0.19	-0.07
6	Говьсүмбэр	3.90	3.88	4.04	4.09	3.87	-0.19	-0.01	0.15	0.05	-0.22
7	Дархан-Уул	4.11	3.93	4.03	4.04	3.96	0.09	-0.18	0.10	0.01	-0.08
8	Дорноговь	4.14	3.95	4.08	4.03	3.89	0.44	-0.19	0.13	-0.04	-0.14
9	Дорнод	3.96	3.93	4.02	4.10	4.03	-0.15	-0.03	0.09	0.08	-0.07
10	Дундговь	4.19	3.93	4.07	4.13	4.14	-0.07	-0.27	0.14	0.06	0.00
11	Завхан	4.21	3.97	3.97	4.09	4.01	0.17	-0.24	0.00	0.12	-0.08
12	Орхон	3.40	3.83	4.06	4.02	3.97	-0.59	0.42	0.23	-0.04	-0.04
13	Өвөрхангай	4.06	3.91	4.05	4.01	4.06	0.34	-0.15	0.14	-0.04	0.05
14	Өмнөговь	3.39	4.03	4.03	4.17	4.01	-0.58	0.64	0.00	0.14	-0.16
15	Сүхбаатар	3.92	3.90	4.08	4.10	4.00	-0.04	-0.02	0.18	0.02	-0.10
16	Сэлэнгэ	4.13	3.91	4.01	4.08	3.90	0.03	-0.22	0.10	0.07	-0.18
17	Төв	4.11	3.97	3.95	4.14	3.99	0.30	-0.14	-0.02	0.19	-0.16
18	Увс	4.11	3.98	4.09	4.17	4.05	0.08	-0.13	0.11	0.07	-0.11
19	Ховд	3.97	3.94	3.98	4.03	3.96	-0.03	-0.02	0.03	0.05	-0.07
20	Хөвсгөл	4.01	3.99	4.07	4.07	4.04	-0.27	-0.03	0.08	0.00	-0.03
21	Хэнтий	3.89	3.94	3.95	4.05	3.98	-0.35	0.05	0.01	0.10	-0.07
22	Улаанбаатар	3.78	3.88	4.03	4.09	3.92	-0.17	0.10	0.15	0.06	-0.17

Хавсралт 2. Хүүхдийн шударга байдлын түвшин дэд үзүүлэлтээр 2021, 2022 он

ҮЗҮҮЛЭЛТ		ҮНЭЛГЭЭ	
		2021	2022
А. ХҮҮХДИЙН ЁС ЗҮЙ, ЁС СУРТАХУУНЫ ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ			
Танин мэдэхүйн	БУСДЫН БҮТЭЭЛИЙГ АШИГЛАХДАА ЭХ СУРВАЛЖИЙГ ИШЛЭХ АЛБАГҮЙ	3.79	3.64
Нөлөөллийн	БАЯН БАЙХ НЬ ШУДАРГА БАЙХААС ИЛҮҮ ЧУХАЛ	4.34	4.30
Зан үйлийн	УРТ ДАРААЛАЛД ЗОГССОНООС УРДУУР НЬ ДАЙРЧ, КИНОНДОО ХУРДАН ОРНО	4.55	4.44
Б. ХҮҮХДИЙН ЗӨВ ШУДАРГА ТӨЛӨВШИЛТИЙН ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ			
Танин мэдэхүйн	АНГИЙН ДАРГА БОЛОХЫН ТУЛД АНГИЙНХАНДАА БЭЛЭГ ӨГӨХ НЬ БАЙЖ БОЛОХ ЗҮЙЛ	4.59	4.50
Нөлөөллийн	БАГШДАА БЭЛЭГ ӨГӨХ НЬ ДҮНГЭЭ АХИУЛАХ САЙН АРГА	4.56	4.52
Зан үйлийн	ГЭМТ ХЭРЭГ ҮЙЛДСЭН, АВЛИГА, ХЭЭЛ ХАХУУЛЬ АВСАН ХЭН НЭГНИЙГ ЗОХИХ БАЙГУУЛЛАГАД МЭДЭГДЭНЭ	4.11	3.97
В. ХҮҮХДИЙН ДҮРЭМ, ЖУРАМ, ХУУЛЬ САХИХ БАЙДЛЫН ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ			
Танин мэдэхүйн	ДОТНЫН НАЙЗ НЬ ШАЛГАЛТ ӨГӨХДӨӨ БУСДААС ХУУЛЖ БАЙВАЛ “ЯАХАВ ДЭЭ” ГЭЖ БОДНО	3.18	3.10
Нөлөөллийн	ТӨРИЙН АЛБАН ХААГЧ ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ ҮЗҮҮЛСНИЙХЭЭ ТӨЛӨӨ ШАН ХАРАМЖ АВЧ БОЛНО	4.04	3.90
Зан үйлийн	ЗАМЫН ЦАГДАА-ЗОХИЦУУЛАГЧ БАЙХГҮЙ БОЛ БИ ЗАМЫН ХӨДӨЛГӨӨНИЙ ДҮРЭМ ЗӨРЧИЖ МАГАДГҮЙ	4.07	3.94
Г. ХҮҮХДИЙН АВЛИГЫГ ҮЛ ТЭВЧИХ БАЙДЛЫН ДЭД ҮЗҮҮЛЭЛТ			
Танин мэдэхүйн	ТОМ ХҮМҮҮСИЙН ҮЙЛДЭЛ ХУУЛЬ БУС БАЙСАН Ч ӨӨРТ НЬ АШИГТАЙ БОЛ ХҮЛЭЭН ЗӨВШӨӨРНӨ	4.13	4.04
Нөлөөллийн	ШАЛГАЛТАА БУСДААС ХУУЛЖ БАЙГАА ХҮН НЬ МИНИЙ САЙН НАЙЗ БАЙСАН Ч ӨӨРИЙН ИТГЭДЭГ БАГШ, ЭЦЭГ, ЭХ, ХЭН НЭГЭНД МЭДЭГДЭНЭ	3.04	2.92
Зан үйлийн	МАНАЙ ГЭР БҮЛ БАЯЖИЖ Л БАЙВАЛ МИНИЙ ААВ, ЭЭЖ ЭРХ МЭДЛЭЭ АШИГЛАХ, ХУУЛЬ ЗӨРЧИХ НЬ НАДАД ХАМААГҮЙ	4.34	4.28
ХҮҮХДИЙН ШУДАРГА БАЙДЛЫН ТҮВШИН		4.06	3.96